Ze Sociálního ústavu Československé republiky.

Schůze představenstva Sociálního ústavu konala se dne 17. října t. r. Na ni bylo vzato na vědomí, že p. ministr sociální péče Dr. Šrámek jmenoval předsedou ústavu na další tříleté funkční období dosavadního předsedu ústavu p. posl. Dr. L. Wintera. Na schůzi té byla podána zpráva o činnosti ústavu za období minulé, zpráva o finančním stavu ústavu a stanoven program přednáškové, publikační i jiné činnosti pro příští období.

Přednášková činnost Sociálního ústavu v zimním období letošního roku byla zahájena přednáškou profesora pražské německé university Dr. J. Löwyho, proslovené dne 7. listopadu t. r. na thema: O sociálním významu nemocí z povolání, jejich zábraně a návrzích na jejich odškodnění. Přednášející uvedl, že sice již starověk a středověk znaly řadu nemocí z povolání, že však přece dějiny škodlivých účinků práce počínají teprve zavedením strojové výroby, t. j. počátkem minulého století. Dovídáme se, že v určitých průmyslových okrscích Anglie obnášela střední délka života příslušníků dělnické třídy 22 roky a z toho vidíme, jak nutná byla živnostensko-zdravotnická ochranná opatření, aby průmyslové dělnictvo bylo uchráněno před zkázou. Přes všechna opatření na ochranu dělnictva je počet jednotlivých nemocí z povolání dosud stále značně veliký, tak na př. ve Velké Britanii vyskytlo se v letech 1900—1925 12.769 případů chronické otravy olovem a z toho bylo 691 případů smrtelných. Tyto jednotlivé nemoce z povolání mají význam více s hlediska lékařského, pro veřejnost přicházejí v úvahu spíše toliko otázky, v jakém smyslu moderní pracovní methody působí na celek národa a jak mu případně mohou škodit. Tak je na př. jistě spojen se škodlivými účinky na lidský organismus problém racionalisace práce. Při tom nejedná se tak o jednotvárnost práce, jako spíše o vyčerpanost malých, při tom však činných svalů, kterážto vyčerpanost neprojevuje se však jako únava a v důsledku toho vede k rychlému opotřebování těchto svalů. Zvláštní praktické a teoretické důležitosti bylo by přece řešení otázky, zda racionalisací práce počet pracovních let jednotlivého dělníka je zmenšen. Jsou zde určité známky, které pro tuto skutečnost mluví, a proto bylo by žádoucí pořízení statistiky o této skutečnosti.

K tomu ještě přichází, že především organismus ženy není zcela přizpůsoben stále stejnému pracovnímu tempu ve zracionalisovaných závodech, a že ženské tělo potřebuje šetření zejména v době menstruace, těhotenství a kojení dítěte a právě zracionalisované závody toho nepřipouštějí. Vůbec podléhá ženský organismus právě pro svoji zvláštnost více škodlivým účinkům práce než organismus mužský. To má pro nás tím větší význam, že v našem státě v r. 1921 bylo z celkového počtu asi 7,000.000 žen činno v nějakém zaměstnání asi 2,000.000 žen. V Československu pracuje tudíž každá třetí až čtvrtá žena. Vidíme dále, že nejen nebezpečí úrazu je větší u žen než u mužů, nýbrž též, že jsou u nich častějšími onemocnění nervového systému z povolání, onemocnění genitalií, oběhu krevního a podobná infekční onemocnění a otravy z povolání. Také potomstvo je poškozováno, a to nejenom ve formě pathologických porodů, které jsou častější zejména při povoláních vykonávaných ve stoje, nýbrž též ve zvýšené úmrtnosti dětí. V Ame-

rice je úmrtnost dětí dělnic 2 a půlkráte tak veliká, jako úmrtnost dětí žen zaměstnaných doma. Stejně tak důležitá jako otázka práce žen je otázka práce dětí. Washingtonské mezinárodní úmluvy, které otázku tuto upravují, měly by býti ratifikovány všemi státy. Lékařským požadavkem je, aby škodlivé účinky povolání byly oddáleny od dětí co možno nejdále, pokud děti jsou ještě ve vývoji, t. j. až do 18. roku. Jednomyslně přijatá resoluce Angličana Elvina na III. valném shromáždění Mezinárodního sdružení pro sociální pokrok, konaném letos v září v Curychu, aby totiž povinnost školní návštěvy byla prodloužena do 15 let, přichází tomuto fysiologickému požadavku alespoň poněkud vstříc.

Vedle těchto nerozřešených všeobecných problémů pathologie práce přichází pro Československo zvláště v úvahu ještě otázka, která by ve smyslu sociální spravedlnosti měla býti řešena a jejíž řešení v jiných průmyslových státech již značně pokročilo, totiž pojetí určitých nemocí z povolání do úrazového pojištění. Řečník soudí, že neměl by se dnes již činiti v tom směru nějaký zásadní rozdíl a bylo by podle něho žádoucím, aby i pro Československo, stejně jak tomu je na př. ve Francii, byl sestaven seznam nemocí z povolání, které by byly odškodňovány stejně jako úrazy. Prof. Löwy ve své přednášce navrhl 30 takových nemocí z povolání, které týkají se jednak otravy, způsobené při zaměstnání, jednak jsou to některé nemoci infekční, dále onemocnění v důsledku fysikální působnosti škodlivých účinků zaměstnání, onemocnění způsobená prachem, některé nemoci kůže, některá onemocnění smyslů a některá onemocnění systému nervového.

Dne 14. t. m. přednášel v Sociálním ústavě profesor bratislavské university Komenského Dr. Cyril Čechrák o methodách a přáních čsl. poradnictví při volbě povolání. V úvodě rozebral jednotlivé složky provádění porad při volbě povolání, a to jak složku psychologickou a lékařskou, tak prognosu hospodářskou. Zdůraznil, že vedle prohlídky zkušeným lékařem a psychotechnikem a dáním prognosy vysuzované z psychických a tělesných vlastností vyšetřovaného jednotlivce je nutno podati prognosu hospodářskou, která pro složitost hospodářských jevů je velmi obtížná. Ani když zjednodušíme hospodářské otázky podle způsobu studií konjunkturních na různé časové řady, vyjádřené vlnami sezonními a konjunkturními, problém si příliš neulehčíme. Hospodářská prognosa je věcí velmi nesnadnou.

Vzhledem k různosti a složitosti uvedených úkolů je pochopitelno, že poradny ve svých počátcích začínají s metodami jednodušími na základě psychologických a lékařských zkoumání individuelních poměrů, při čemž hospodářská prognosa v celku není brána v úvahu. Tento případ je také u našich dobrolných poraden domácích. Máme poradnictví svépomocné, dotované jen nepatrně z příspěvků veřejných a nenalézající dosud valného porozumění a ohlasu u průmyslových závodů. Počet případů, které tyto dobrovolné poradny vyšetřily, je poměrně malý, takže v celkovém rozsahu trhu práce dosud málo padají na váhu.

Je pochopitelno, že s takto organisovaným poradnictvím nemůžeme trvale vystačiti. Přednášející proto žádal, aby z poradnictví byla učiněna veřejná instituce a otázka tato byla vyřešena po vzoru německém v rámci organisace zprostředkování práce. V tomto rámci by též mohla býti uspokojena do určité míry hospodářská prognosa poradnictví.

V zajímavé debatě, které se zúčastnil Dr. Váňa, Dr. Štern, doc. Dr. Kalmus, primář Dr. Kafka, Dr. Iserle, paní Lancová a předsedající posl. Dr. Lev Winter, byla otázka dnešního stavu poradnictví u nás a jeho činnost detailně probrána a zdůrazněna nutná spolupráce poradnictví s nemocenskými pojišťovnami a zprostředkovatelnami práce. Většina zúčastněných vyslovila se pro nezbytnost zákonného řešení této otázky současně s problémem zprostředkování práce a pojištění proti nezaměstnanosti.

Generální tajemník vídeňské dělnické komory Dr. E. Palla přednášel v Sociálním ústavě dne 21. listopadu t. r. »O účelu a činnosti dělnických komor v Rakousku«. Ve své přednášce řečník uvedl, že rakouské dělnické komory, jichž je v celku 8 a které zřízeny byly v r. 1920 jako zákonné zastoupení hospodářských a sociálních zájmů zaměstnanců, liší se od podobných institucí v cizině. Kdežto v jiných státech jsou instituce, zřízené k hájení zájmů zaměstnaneckých, buď odborovými domy a zprostředkovatelnami práce (Francie), nebo odborovými rozhodčími úřady (Belgie, Holandsko, Švýcary), nebo mají okruh působnosti velmi úzký a omezený na otázky sociálně-politické (Lucembursko, Brémy, Hamburk, Lübeck), po případě to mají být instituce paritně složené ze zástupců zaměstnanců i zaměstnavatelů (Německo), anebo konečně náhražkou nedostatečně vyvinutých odborových organisací (Jugoslavie), jsou v Rakousku dělnické komory organickou nadstavbou nad záv. radami a odb. organisacemi. Myšlenka dělnických komor vynořila se v býv. Rakousku sice již v r. 1848 a v pozdější době byla ve změněné formě několikráte obnovena. V r. 1917 podal nynější předseda Soc. ústavu ČSR Dr. Winter býv. rakouskému parlamentu návrh na zřízení děl. komor, podle něhož měl býti těmto komorám dán téměř týž okruh působnosti, jako komorám obchodním. Také nynější předpisy rakouské, platné pro děl. komory, staví tyto instituce pro hájení dělnických zájmů na roveň obchodním komorám a dávají jim právo vyjadřovati se k návrhům zákonů a nařízení a podáváním návrhů a vlivem na správu státní spolupůsobiti ve všech otázkách, které přímo či nepřímo se dotýkají zaměstnanců, zkrátka mají býti poradcem státu v otázkách jeho politiky hospodářské a sociální a na tuto politiku v intencích dělnictva působit.

Každá komora má oddělení pro dělníky a zřízence, komora vídeňská je současně ústřednou všech dělnických komor. Větší komory mají stálé úřadovny mimo sídlo. Počet členů komory závisí od počtu zaměstnanců v jejím obvodu. Volební řízení je dosti komplikované. Podmínkou volebního práva (řečník vyslovil se pro zmírnění podmínek) je zejména dosažení 18. roku a dvouměsíční zaměstnání v obvodu komory; zvolen může být, komu je 24 let a je aspoň 3 roky v Rakousku zaměstnán. Příspěvky na děl. komory se vybírají v podobě příplatků k příspěvkům na pojištění.

V další části své zajímavé přednášky vyslovil se řečník na podkladě zkušeností proti zřizování samostatných komor dělnických a zřízeneckých a doporučoval jednotné komory pro všechny zaměstnance. Přednášející uvedl též, že velké technické potíže a různost zájmů různých konsumentských vrstev mluví proti zřízení společných komor pro zájmy zaměstnanců a spotřebitelů. Protože pak mají být děl. komory protiváhou obch. komorám, nedoporučuje řečník jedinou děl. komoru pro celý stát.

Proč se domáhá zaměstnanectvo děl. komor? Na tuto otázku odpovídal řečník, že nové velké úkoly, které politicky a odborově zesílené zaměstnanectvo čekají na poli hospodářském a které odb. organisace, zaměstnané denními otázkami poměru mezi zaměstnanci a zaměstnavatelem, nemohou řešit — jde o celou hosp. politiku dělnictva, samosprávu práce a hospod. řád — vyžadují nutně zvláštních zařízení a kromě toho vynucuje si zřízení děl. komor i požadavek stejného vlivu na státní správu, jaký mají obch. komory. Dělnické komory jsou doplněním dělnického hnutí. Výhoda přímého spojení se státní správou a zájemci, neodvislost zastávání děl. zájmů, vliv komory na zákonodárství a správu i v době oslabení politické moci dělnictva a jiné výhody vyváží určité nevýhody, jaké děl. komory mají stejně jako každé zákonné instituce povahy skoro úřední.

Rakouské děl. komory zasloužily se velmi o celé dobře vybudované sociálně politické zákonodárství, ba mnohé sociálně politické zákony děkují za svůj vznik jen jejich zásahu. Udělují odb. organisacím právní porady o výkladu sociálně-politických zákonů, pořádají se kursy pro funkcionáře odb. organisací a zaměstnanecké přísedící živnost. soudů, vydává se vědecká

revue »Soziales Recht«, věnují pozornost soustavnému uskutečňování hospod. demokracie, ovlivňují hospodářskou a finanční politiku státu, pro mzdová jednání a mzdové zápasy odb. organisací sbírají statistický materiál o hospodářských a mzdových otázkách. — Třebaže jsou na př. v komoře vídeňské zastoupeny všechny směry odb. hnutí zaměstnaneckého, přece se sešly vždy při hájení zájmů zaměstnanců. Svým věcným postupem získaly si děl. komory sympatie veřejnosti a ohled u úřadů i sborů zákonodárných.

V publikacích Sociálního ústavu vyšel jako č. 46. francouzský přehled legislativní i administrativní činnosti ministerstva sociální péče za rok 1928, sestavený odb. radou Drem. J. Řípou. — V tisku je publikace, která obsahuje souhrn přednášek, pronesených v Sociálním ústavě na jaře t. r. v cyklu přednášek o významu Společnosti národů a Mezinárodního úřadu práce a jejich důležitosti pro Československo. Úvod k této publikaci napsal ministr zahr. věcí Dr. Beneš. Vedle toho je do tisku připravena publikace pojednávající o racionalisaci s hlediska hospodářského, technického, sociálního, fysiologického, psychologického a etického, a to nejen o racionalisaci v průmyslu, nýbrž i v obchodě, zemědělství, domácnosti, veřejné správě a ve výchově.